

ЗА ЕМОЦИОНАЛНИТЕ СЪСТОЯНИЯ И ТЕХНИТЕ СИНТАКТИЧНИ ПРОЯВИ

Проф. д-р Йовка Тишева, доц. д-р Марина Джонова
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В настоящото изследване се разглежда синтактичната структура на някои предикати и предикативи за положителни емоционални състояния – *веселя, веселя се, весел съм, весело (ми) е, веселба е*. Целта е да се изведе синтактичен модел, който да представя изразяването на аргументите и при предикатите, и при предикативите в рамките на една тематична група. Разглежда се синтактичната реализация на техните аргументи, йерархията при приписване на семантична роля на аргументите, както и спецификите, свързани с референтната структура на именните фрази в аргументна позиция. Направените анализи показват различия както в семантичната структура при предикатите и предикативите, така и в синтактичната реализация на техните аргументи. *Веселя* и *веселя се* се отличават от други емоционални предикати, защото имат само именни фрази като комплементи и представят съответно каузативен и динамичен предикат, а не предикат за състояние. За разлика от глаголите, предикативите означават емоционални състояния и допускат комплементни изречения в аргументна позиция. В това отношение синтактичната им реализация е сходна с тази на други предикативи за емоционално състояние, напр. *радостен съм, радостно (ми) е*.

Ключови думи: положителни емоции; емотиви; аргументна структура; експеримент; български език

Въведение

Емоциите са конкретен израз на нашето психическо състояние, което е резултат от въздействието на външен или вътрешен стимул – ситуация, факт, събитие или информация за случващото се около нас. Те са насочени от субекта към света, но влияят и върху начина, по който възприемаме света, и върху действията ни, защото наред с потребностите са част от факторите за личностна мотивация. Няма универсална и общоприета в когнитивните науки дефиниция на емоциите. Американският психолог К. Изард – един от водещите теоретици в тази област, провежда интервюта с редица известни изследователи на емоциите и предлага следното обоб-

щение: „Емоцията се състои от невронни вериги (които са поне частично насочени), системи за реагиране и състояния/процеси, свързани с чувства или усещания, които мотивират и организират познанието и действието“ (Izard 2010, p. 367). В настоящата работа приемаме по-популярното разбиране, че емоциите са психологически процеси, отразяващи преживявания, възприятия или оценки във връзка с конкретен стимул. Тези процеси имат външни невербални прояви (физиологични, мимически, език на тялото) и вербални прояви. За нашите наблюдения е важно да отбележим и определението, което А. Вежбицка предлага, тъй като в него емоциите са свързани с менталните процеси. Това определение включва три елемента: мислене, чувство и телесна реакция (thinking, feeling, bodily happening). В тази връзка, „емоцията се отнася не само до чувствата, а и до мислите (както и до тялото): това е комбинацията от „усещане“ и „мислене“, което разграничава емоцията от усещанията“ (Wierzbicka 2010, p. 380).

Обект на настоящото проучване е синтактичната структура на предикати и предикативи за емоционални състояния. Предмет на изследването са особеностите при изразяване на аргументите към предикати и предикативи за положителни емоционални състояния, както и на други изреченски елементи, които получават семантична роля. Задачите на настоящия текст не са свързани с анализ на морфологичните значения на глаголите, оформящи предикативното ядро на изречението, а само с представяне на особености при изразяването на аргументите (подлога и допълненията).

Разграничаването на менталните репрезентации (понятията), специализираните лексикални единици за означаването им (термините) и елементите от речника, които назовават емоционални състояния, отношения или оценки, очертава предмета на проучването. Емоционално-експресивната или емоционално-оценъчната лексика, наред с емотивните фонетични, прозодични, словообразователни и граматични средства, са основни средства за езиково изразяване на емоциите. Емоционалният речник обаче включва два типа елементи: думи, чрез които изразяваме емоции (expressive emotion words), и думи, с които описваме емоции (descriptive emotion words) (Kövecses 2000, p. 3). Междуметията и емоционално-експресивните частици са типичните примери за езикови средства от първата група. Повечето от елементите на емоционалния речник обаче описват емоциите. Дескриптивните думи за емоции принадлежат към различни части на речта: съществителни – *страх, радост, гняв*, глаголи – *обичам, страхувам се, ненавиждам, веселя (се), ликувам*, прилагателни и образувателни от тях наречия – *весел, радостен, тъжен* и др. Предложените към момента лингвистични анализи на предикатите и предикативите за състояние в българския език (вж. напр. Leseva, Kukova, Stoyanova 2021; Stamenov 2021) представят семантичните признаци, чрез които да се опишат типовете със-

тояния. Само за някои групи предикати и предикативи са направени и синтактични анализи (Dzhonova, Tisheva 2022; Kukova, Ovsyannikova 2022; Letuchiy, Dzhonova 2022 и др.). Настоящата работа разширява знанията за реализацията на предикатите (глаголите) и предикативите (съществителни, прилагателни и наречия), с които в български се означават положителни емоционални състояния. На проверка се подлага хипотезата дали може да се изведе общ синтактичен модел, който да представя изразяването на аргументите и при предикатите, и при предикативите от една тематична група чрез анализ на глаголите *веселя*, *веселя се* и на конструкциите с предикативи *весел съм*, *весело ми е*, *весело е*, *веселба е*. Тези лексеми са част от ядрото на речника на положителните емоции наред с „*радвам/радвам се*, *ликувам*, *тържествувам*; *веселие*, *радост*, *възторг*, *въодушевление*, *екстаз* и др.“ (Petrova 2007, p. 34).

В някои от класификациите на емоциите, направени върху данни от българския език, базовата (първичната) положителна емоция се означава като щастие, но по-често се определя като радост. В изследването си за думите за емоции в българския език например Д. Дечева анализира названията на четири основни емоции и приема за централни лексемите *яд*, *страх*, *радост*, *мъка* (Decheva 2002). В настоящата работа също приемаме, че по-общото семантично поле, към което се отнасят разглежданите лексеми, е полето на радостта. Варианти при реализиране на емоцията в полето на радостта според наблюденията на психолозите са насладата, удоволствието, забавлението, веселието, ентузиазмът, възторгът, въодушевлението и др. Тези състояния се различават според интензивността, с която се проявяват. Лексемите, чрез които се означават различни степени на проявата на положителна емоция според наблюденията на Д. Дечева оформят квазисинонимния ред *радост*, *възторг*, *екстаз* (Decheva 2002, p. 77).

Лексикалното значение на дескриптивните елементи от емоционалния лексикон се свързва с базов семантичен модел. За радостта и щастието той е *Случи се нещо добро*, за разлика от модела на тъгата: *Случи се нещо лошо*, или на страха: *Нещо лошо може/ще се случи* (Wierzbicka 1999, p. 49). Щастието за разлика от радостта е по-дълготрайно състояние, свързано със задоволство и удовлетвореност. Радостта вероятно е по-краткотрайна, но се изразява по-интензивно и предизвиква повече вълнения. Щастието е лично, докато радостта може да се изживява и споделя с другите. И в двата случая обаче става дума за проява на един и същ емоционален сценарий. В основата му е елементът на оценка; за разглежданите предикати и предикативи това е оценяване на случващото се като нещо положително. Направената оценка е стимул за проява на емоцията. Така, въз основа на анализа на семантичната структура на лексемите, може да се обобщи, че в изреченията с предикати и предикативи за емоционални състояния ще се

включват два типа аргументи: първият е за означаване на преживяващия емоцията (експериенцер), а вторият – на обекта, подложен на оценка, или на стимула/причината за нея.

Емоционалните предикати са част от по-обща група, за която в англо-езичните изследвания се означава като ментални предикати, афективни глаголи, психологически глаголи, глаголи с експериенцер. Тези предикати се отличават с това, че задължително приписват на един от аргументите си семантичната роля експериенцер. При една част от психологическите глаголи това е ролята на допълнението, а при друга – на подлога, напр.: *That frightens me* (Това ме плаши); *I fear that* (Страхувам се от това). Направените до момента наблюдения върху глаголите за емоционални състояния в български следват до голяма степен тази двудялба, без обаче да се експлицира принадлежността на конкретните лексеми към първата или към втората от посочените групи. Специфично в случая е наличието на конверсивни двойки глаголи – каузативни без *се* и стативни със *се*, напр. *плаша – плаша се*; *радвам – радвам се*, каквито липсват в английски и други германски езици, върху които са направени първите обобщения за посочените по-горе групи. Към първата група глаголи, при които подлогът е маркиран със семантичната роля стимул, а допълнението представя експериенцера (frighten-type verbs), принадлежат транзитивните каузативни глаголи (глаголите без *се*): *плаша*, *ядосвам*, *очаровам*, *паникьосвам*, *ужасявам*, *безпокоя*, *изумявам*, *слисвам*, *тревожа* и др. Към втората група глаголи – с подлог експериенцер (fear-type verbs) спадат глаголите за чувства: *обичам*, *обожавам*, *мразя*, *ненавиждам*, а също и *харесвам*, *ликувам*, *тържествувам*, *наслаждавам се*, *любувам се* и др. В много от случаите се образуват двойки, напр.: *радвам – радвам се*; *забавлявам – забавлявам се*, *плаша – плаша се*. С рефлексивизацията се променя отношението между семантична и синтактична структура: глаголите без *се* са с подлог стимул, а съответстващите им със *се* – с подлог експериенцер.

2. Синтактична реализация на предикатите за емоционално състояние

Лексикалното значение на предикатите в голяма степен определя синтактичната им реализация. Според РБЕ (RBE 1977 – 2015) *веселя* е преходен глагол от св. вид с едно значение: „Създавам весело, радостно настроение у някого; забавлявам“. Речниковата дефиниция насочва към каузативния елемент в семантиката на глагола. За възвратния глагол от несв. вид *веселя се* са посочени две значения: „1. Участвам във веселба; забавлявам се; 2. Изпадам във весело настроение; ставам весел“. Първото значение на *веселя се* отнася глагола по-скоро към групата на динамичните предикати, а не на предикатите за състояния, част от които са и типичните

глаголи за емоции. Второто значение с елемента *ставам* показва, че *веселя се* може да се употребява и за означаване на състояние, до което се достига в резултат на „емоционален преход“.

Глаголът *веселя* е двуаргументен, като семантичната роля стимул (каузатор на емоционалното състояние) се приписва на подлога, а семантичната роля експериенцер – на прякото допълнение. Стимул за предизвикване на положително емоционално състояние може да са прояви, действия или характеристики на лице. Стимулът се означава с именната група в позицията на подлога, като няма ограничения във връзка с категорията определеност. Подлогът по-често е съществително нарицателно, но има и примери със собствени имена:

1. Клоуни веселиха децата; Повечето от дошлите чакаха някой да ги *весели*; Северняшкият ансамбъл веселеше мало и голямо; „Д-2“, „Ъпсурд“, Васил Найденов и други обичани изпълнители веселиха множеството добричлии; Близко три часа групите „Сигнал“ и Б. Т. Р. на живо *веселяха* гостите.

Стимулът обаче може да е продукт, резултат от дейност на лице или лица и по-рядко – от действия на нелица. Характеристиките на обектите, представени чрез имената в подложна позиция, са причината за веселието:

2. Свирните и песните веселяха многобройни компании; И виното весели сърцето на човека; Птичите песни веселят сърцата.

Подлог, означаващ пропозиция, може да се изрази с процесно съществително име или чрез номинализация местоимение, често отнасящо към предходния контекст (обобщение по модела на анафората):

3. Гледаше с насмешлива усмивка [как Хю обръща плочките] и гледката явно го *веселеше*; Всякакви излагации съм слушал, но това ме *весели* всеки път.

Липсата на експлицитен подлог към *веселя* не се свързва само с моделите на нулевосубектните (едносъставните глаголни) изречения в български. Степента на задължителност при изразяване на стимула е по-ниска в сравнение с тази на експериенцера. Стимулът може да е ситуация или състояние, които са резултат от нечий действия. Информация за причината за веселието може да се изведе от общите знания за света, които има адресатът на съобщението. Идеята, че одушевено лице е стимул на емоцията, се подкрепя и от семантиката на останалите глаголи в сложното изречение, които изискват одушевен вършител:

4. Не чукаме мед, не плетем чорапи, не печем глина, ама пък $\emptyset^1$ *веселим* хората; Постоянно пътуваме и $\emptyset$ *веселим* хората във времена на загрубяла човешина; Всеки ме познава като душа на компания, на мене чакат $\emptyset$ да ги *веселя*.

Изразяване на стимула чрез подчинено изречение се среща само в един пример от анализиранияте от нас данни, затова не може да се направи кате-

горично заключение, че това е типичен начин за представяне на стимула на емоцията:

5. Тежките главатарии се смееха с глас, *веселеше* ги [как се поти големецът].

Вторият аргумент към глагола *веселя* се изразява чрез пряко (винително) допълнение и е маркиран със семантичната роля експериенцер. Този аргумент се изразява само с именни словосъчетания. Не е възможно запълване на обектната позиция с комплементно подчинено изречение. Тъй като експериенцерът е този, който чувства или изпитва емоцията, очаквано прякото допълнение към *веселя* се изразява с именна фраза, чийто референт е одушевен обект:

6. Екипът *весели туристите* в курорта Кнор; Известният илюзионист *весели децата* от Града на Белоногата днес; Софийски духов оркестър *весели столичани* до късния следобед; No Mercy и родни комици ще *веселят* гостите на Фестивала на цацата.

Обектът може да има конкретна или обобщена (генерична) интерпретация, а фразата, с която се изразява, най-често е определена:

7. Вурстчета от Германия, греяно вино и танци ще *веселят хората*; Ето ме, тук съм и ще *веселя всички*, които ме харесват.

В примери с допълнение, изразено със съществително за неодушевени обекти, може да се предположи имплицитен експериенцер, който да е в състояние да възприеме и оцени стимула:

8. Графа ще забавлява Радомир в Деня на града (жители на Радомир); Техните нежни песни *веселяха полето* (живите същества в полето).

Освен чрез метонимия или метафоричен пренос на характеристики на одушевени обекти към неодушевени обекти експериенцерът може да се включи и в отношението част-цяло:

9. (песните) бликат в душата на старо и младо, правят те да забравиш мъка и тъга и от сърце да *веселиш своята душа*.

В изреченията с глагола *веселя* може да се включат и предложни фрази с предлога *с*. Предложната фраза има конкретно значение и означава средството, чрез което стимулът въздейства върху субекта на емоцията:

10. Там той (стимул) ни (експериенцер) *веселеше с остроумните си шегички* (средство); Ще *веселя* гостите ви с разкази и жонглиране.

Съществителните имена в предложните фрази представят същности, които имат по-скоро конкретна (референтна), а не абстрактна интерпретация. Те не въздействат сами, по своя воля, върху експериенцера, а са или продукт от действията на стимула, напр.: *Клоунът весели децата с фокуси* (средство, продукт от дейността на стимула); или инструмент, който стимулът използва, напр.: *Майката забавлява детето с таблета* (инструмент). Употребата на съществителни с конкретно предметно значение отнася тези фрази към характеристиките на ефектора (неодушевен причи-

нител). В анализираните примери с *веселя* въздействащият върху емоциите на експериментера е представен чрез подлога, маркиран с [+одушевеност]. Пояснението, изразено с предложната фраза, конкретизира с какво средство се постига това въздействие, срв. *Клоунът весели децата с фокусите си. – Фокусите веселят децата.*

В изреченията с *веселя* позицията на прякото допълнение не може да остане незаета: **Оркестър весели цял ден Ø*. Това може да се свърже с общата структура на емоционалния сценарий: стимулт трябва да бъде възприет и оценен от някого. Когнитивната оценка не се поражда сама по себе си, а предполага наличието на когнитивен субект, който да я извърши. Това тълкуване е в съответствие с модела на А. Вежбицка за когнитивната оценка, която е в основата на емоционалния сценарий.

Данните от изследователския корпус показват, че глаголят *веселя се* се реализира основно с първото си значение – ‘участвам във веселба’. То го отнася към групата на активните предикати, а не към предикатите за състояния. По-съществено в случая е това, че *веселя се* има различна семантична (тематична) и синтактична структура в сравнение с *веселя*. Освен разликите в преходността при рефлексива се наблюдава по-ограничен брой аргументи. *Веселя се* изисква изразяването на един аргумент, означаващ участник в събитие или възприемащ събитие. Тази роля се приписва на подлога. Не е задължително да се посочват стимул или причина за това, с което е ангажиран субектът. В позицията на подлога може да се реализира именна група, чиято опора е съществително нарицателно, означаващо одушевен обект, съществително собствено или местоимение с конкретна референтна употреба:

11. На перона се *веселяха* виладжии и граждани, дошли да подишат чист въздух; Абитуриенти се *веселят* пред Панаира; Хиляди се *веселят* на турлашкия събор.

12. (Жеравна гъмжи от мъже, жени, деца в пъстроцветни носии.) Те се *веселят*, пеят, свирят, играят хора и ръченици.

Примерите с подлог, означаващ одушевени обекти нелица, са единични. Такива употреби може да се отнесат към стилистичната (реторичната) фигура олицетворение. Примерите в (13) са от текстове за деца, където олицетворението е типично изразно средство:

13. Птиците се *веселяха* сред клоните на дърветата; Животните се *веселят*.

По модела на метонимичния пренос в подложната позиция може да се употребят имена, означаващи нелица, както и топоними. Сходни примери бяха представени за изразяването на прякото допълнение към невъзвратния глагол:

14. Целият град се *веселеше* пиян от победата (всички граждани); Така се *веселеше* София около 1900 година (жителите на София; софийнци).

Не са регистрирани други употреби на комплементни пояснения (подчинени изречения, комплементни номинализации или комплементни свободни релативи) към *веселя се*. В простото изречение обаче може да се включи фраза с предлога *с*, представяща най-често участник или участници, които заедно с подлога се включват в събитие, предизвикващо положителната емоция.

15. Певицата *се весели с колеги* на плажа; През следващите дни *ще се веселят с гости* от съседните села; Всички ме подканяха да *се веселя с тях*.

Този тип пояснения означават елемент от тематичната структура, маркиран със семантичната роля коагенс (контраагенс). Във всички примери имената в предложната фраза имат референти одушевени обекти. Тези предложни пояснения обаче не се селектират от глагола като негови вътрешните аргументи и в този смисъл не са задължителни за структурата на изречението.

По-рядко предложната *с*-фраза означава средство за постигане на положителната емоция (нещо, с което се създава весело настроение):

16. Смейте се и *се веселете с* вашите нечисти пародии на реда; Децата *се веселяха с* пъстроцветните си хвърчила; Народът *се веселеше с* показната шутовщина на артистичната бохема.

3. Синтактична реализация на конструкциите с предикатив за емоционално състояние

Предикативите, представящи емоционалното състояние, което съответства на *веселя се*, са прилагателните *весел, весела, весело, весели*, наречieto *весело* и съществителното *веселба*. Те образуват предикативни конструкции с участието на глагола *съм*: *весел съм, весело е, веселба е*, като е възможно и включване на дателна клитика: *весело ми е*. Освен по своите формални особености (прилагателно, наречие² или съществително), предикативите се различават и по възможността за експлицитно изразяване на експериментера. Това става само в конструкциите *весел съм* и *весело ми е*.

Конструкциите се различават по своята синтактична реализация както помежду си, така и при сравнение с предиката за емоционално състояние *веселя се*. Когато е възможна двуаргументна структура, вторият аргумент на предиката е стимул. Ако експериментерът е подлог, конструкцията включва прилагателното *весел*. Подложната позиция се заема от референтно съществително или местоимение.

17. Обикновено *децата са весели*, игриви и контактни; *Хората бяха весели*, сцената – гореща; *Всички са весели*, забързани, натоварени с пакети; *Колко весела беше тя*, как ми се радваше.

Срещат се единични примери с комплементно изречение с *че* или *дето*, означаващо стимула за емоционалното състояние.

18. Всички те сега *бяха весели*, [че ще дойдат в свободна земя]; Много *съм весел*, [дето Иван и Климе се освободиха].

Специфично за конструкцията с предикативно прилагателно е, че може да изразява постоянно качество. Показател за това е контекстът – включването на прилагателното в поредица от еднородни определения или наличието в изречението на показател за постоянно качество, напр. *в живота, поначало, от малък, по характер*:

19. *Той е весел*, обича да се смее, нетърпелив е, високомерен, гневлив; В живота *съм мрачен човек*, не *съм весела*.

Обичайно постоянните качества се изразяват с именна фраза с обобщаващите имена *човек, хора* в предикативна позиция:

20. Аз *съм весел човек*, Балов...; Жреците *били весели хора*, благославяли всяко нещо, което давало плод.; Нейчо Иванов *беше весел и приятен човек*, отличен за компания.

Конструкцията с предикативно наречие *весело ми е* има задължителен аргумент експериенцер в дателен падеж.

21. Виждам, че ви *е весело*, а това говори добре за вас; Не виждаш ли, че просто ми *е весело*?

При удвояване на дателното местоимение експериенцерът може да включва референтно или генерично съществително име.

22. Всичко му *беше весело* и смешно на това момиче; На човек винаги му *е весело*, когато може да разкаже една своя приказка.

При двуаргументна структура вторият аргумент е с ролята стимул и означава пропозиция. В повечето примери той е комплементно изречение, но се среща и случаи с номинализация: *Всичко му беше весело и смешно на това момиче*. Комплементното изречение се въвежда с *че* или *да*, рядко с *дето*.

23. Тя го знаеше, но не се срамуваше, а *й беше весело*, [че се взираха в тях]; А преди няколко седмици ми *беше тъй весело* [да се шегувам, [*че* създавам електронен човек по свой образ и подобие]]; *Беше* му дори забавно и *весело* [да го слуша]; Хем я беше яд на пора, хем *й беше весело*, [дето му бе откъснала].

При конструкции с наречието *весело* експериенцерът може и да не бъде изразен експлицитно. В този случай в семантичната структура се подразбира генеричен експериенцер, включващ множество от субекти на емоционалното състояние. За разлика от конструкциите с експлицитен експериенцер, в повечето примери без дателно допълнение присъства стимул комплементно изречение.

24. Как *е весело* [да се живееш]!; Никак не *е весело* [да бъдеш експериент]!; Мислите ли, че *е весело* [да бъдеш сравняван с Алкивиад Сотиров]?

Срещат се и единични примери с комплементни изречения, въведени с *как*, или с номинализация на стимула (*това*):

25. *Весело е [как тези господа се подиграват на Коцебу]; Нямам пари. – Та това весело ли е?*

Последният тип конструкция за означаване на положително емоционално състояние включва съществителното *веселба*. За разлика от конструкциите с наречие, тези от типа на *веселба е* представляват ограничен кръг емоционални състояния – *радост е, мъка е, обида е, срам е, щастие е*. Това вероятно се свързва със структурата на лексикалната система и концептуализацията на емоциите по-често чрез прилагателни, а не чрез съществителни. Само при част от случаите има и съответна конструкция с експлицитен експериментер – *мъка ми е, срам ме е*. В повечето примери конструкцията *веселба е* се използва самостоятелно, без експлицитни аргументи. Контекстът показва коя е ситуацията, която поражда съответното емоционално състояние.

26. *Преди ерата на мобилните беше веселба; Днес дадох круша на дълги парчета и беше веселба; Има надежда за захранването; Забравихме си щеките и гетите и беше веселба.*

27. *Изпитите ни бяха предимно практически и беше голяма веселба, докато снимахме разни реклами; Вечерта беше голяма веселба по главната улица – заведения, народ.*

В част от примерите е налице адюнктна предложна фраза с предлога *с*, която насочва към коагенса (когато опората на фразата е одушевено съществително) или към обекта на емоцията. Такава адюнктна фраза се среща и при предиката за емоционално състояние *веселя се*.

28. *Приятелите, с които беше такава веселба, докато събирахме сеното, ах тези чудесни приятели!; С тях беше голяма веселба – сърби и българи играят сиртаки в Лом.*

4. Заключение

Синтактичната реализация и на глаголите, и на предикативните конструкции с прилагателни, наречие или съществително за представяне на емоционални състояния зависи от по-общ модел, свързан с когнитивния сценарий на емоцията. Тъй като в него присъстват когнитивен субект и оценяван обект или причина/стимул, се предполага езиков израз чрез двуаргументна синтактична структура. Наблюденията не подкрепят хипотезата, че общият елемент в лексикалната семантика води до реализиране на лексемите в едно и също синтактично обкръжение. Сравнението на средствата за представяне на положителни емоции показва, че предикатите не са основното средство за означаване на това състояние. Глаголите имат и каузативно значение; могат да означават и действия, предизвикващи веселието. Само за означаване на емоционално състояние на когнитивния субект обаче се употребяват *весел съм, весело ми е*. Акцентът в конструкциите без експериментер *весело е, веселба е* е върху емоционалното събитие.

БЕЛЕЖКИ

1. Със знака се маркира празната (незаетата) подложна позиция.
2. По отношение на наречията няма единно мнение, тъй като те съвпадат по форма с прилагателните в ср. род. Й. Пенчев (Penchev et al. 1999) например ги разглежда като предикативни прилагателни.

ЛИТЕРАТУРА

- ДЕЧЕВА, Д., 2002. Имена на емоции в съвременния български книжовен език (структурирана ядротона лексико-семантичния клас). *Българско езикознание. Т. 3. Проблеми на българската лексикология, фразеология и лексикография*. София: Академично издателство „Марин Дринов“, с. 52 – 88. ISBN 954-430-830-X
- ДЖОНОВА, М., ТИШЕВА, Й., 2021. Аргументна структура на някои двойки психологически предикати и предикативи. *Български език, Приложение*, Т. 69, с. 390 – 410. ISSN 0005-4283.
- КУКОВА, ХР., ОВСЯННИКОВА, М., 2022. Съпоставителен анализ на глаголите „виждам“ – „видя“ и „видеть“ – „увидеть“ и комплементите им в български и руски език. *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 248 – 256. ISSN 2683-118X.
- ЛЕСЕВА, СВ., КУКОВА, Х., СТОЯНОВА, И., 2021. Предикатите за състояние в съвременните лингвистични теории (I). *Български език*, №3, с. 120 – 134. ISSN 0005-4283.
- ЛЕТУЧИЙ, А., ДЖОНОВА, М., 2022. Дателно допълнение или предложна фраза при предикативите в руския и в българския език – конкуренция и специфики. *Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 236 – 257. ISSN 2683-118X.
- ПЕНЧЕВ и др., 1999. Бояджиев, Т., Куцаров, Ив., Пенчев, Й. *Съвременен български език*. София: ИК „Петър Берон“. ISBN 954-402-036-5
- ПЕТРОВА, А., 2007. *Концептите в полето 'радост': Сходства и различия в балканския лингвокултурен ареал*. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. ISBN 978-954-524-591-6.
- РБЕ 1977–2015. *Речник на българския език*. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“ [1.10.2023]. <http://ibl.bas.bg/rbe/>.
- СТАМЕНОВ, М., 2021. Конструкциите с предикативи за психически състояния в българския език – номенклатура и диференциални характеристики. *Zeszyty Cyrylo-Metodiańskie*, Т. 10, с. 76 – 113. ISSN: 2449-8297.

REFERENCES

- DECHEVA, D., 2002. Imena na emotsii v savremennia balgarski knizhoven ezik (strukturirane na yadrototo na leksiko-semantichnia klas). *Balgarsko ezikoznanie. T. 3. Problemi na balgarskata leksikologia, frazeologia i leksikografia*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“, pp. 52 – 88. [in Bulgarian] ISBN 954-430-830-X
- DZHONOVA, M., TISHEVA, Y., 2021. Argumentna struktura na nyakoi dvoyki psihologicheski predikati i predikativi. *Balgarski ezik-Bulgarian language, Prilozhenie, T. 69*, pp. 390 – 410. [in Bulgarian] ISSN 0005-4283.
- IZARD, C., 2010. The many meanings/aspects of emotion: Definitions, functions, activation, and regulation. *Emotion Review*, vol. 2, no. 4, pp. 363 – 370. ISSN 1754-0739.
- IZARD, C., 2010. The many meanings/aspects of emotion: Definitions, functions, activation, and regulation. *Emotion Review*, vol. 2, no. 4, pp. 363 – 370. ISSN 1754-0739.
- KÖVECSES, Z., 2000. *Metaphor and Emotion. Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-511-03637-X.
- KÖVECSES, Z., 2000. *Metaphor and Emotion. Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-511-03637-X.
- KUKOVA, HR., OVSYANNIKOVA, M. 2022. Sapostavitelen analiz na glagolite “vizhdam” – “vidya” i “videty” – “uvidety” i komplementite im v balgarski i ruski ezik. *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsia na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 248 – 256. [in Bulgarian] ISSN 2683-118X.
- LESEVA, SV., KUKOVA, H., STOYANOVA, I., 2021. Predikatite za sastoyanie v savremennite lingvistichni teorii (I). *Balgarski ezik-Bulgarian language*, vol. 3, pp. 120 – 134. [in Bulgarian] ISSN 0005-4283.
- LETUCHIY, A., DZHONOVA, M., 2022. Datelno dopalnenie ili predlozhna fraza pri predikativite v ruska i v balgarska ezik – konkurentsia i spetsifiki. *Dokladi ot Mezhdunarodnata godishna konferentsia na Instituta za balgarski ezik „Prof. Lyubomir Andreychin“*. Sofia: Izdatelstvo na BAN „Prof. Marin Drinov“, pp. 236 – 257. [in Bulgarian] ISSN 2683-118X.
- PENCHEV et al., 1999. Boyadzhiev, T., Kutsarov, Iv., Penchev, Y. *Savremen en balgarski ezik*. Sofia: IK „Petar Beron“. ISBN 954-402-036-5.
- PETROVA, A., 2007. *Kontseptite v poletoto ‘radost’: Shodstva i razlichia v balkanskia lingvokulturen areal*. Veliko Tarnovo: Universitetsko izdatelstvo „Sv. sv. Kiril i Metodiy“. [in Bulgarian] ISBN 978-954-524-591-6.

- RBE 1977–2015. *Rechnik na balgarskiya ezik*. Sofia: Izdatelstvo na BAN “Prof. Marin Drinov” [1.10.2023]. Available at: <http://ibl.bas.bg/rbe/>
- STAMENOV, M., 2021. Konstruktsiite s predikativi za psihicheski sastoyania v balgarskia ezik – nomenklatura i diferentsialni harakteristiki. *Zeszyty Cyrylo-Methodiańskie-Cyrillo-Methodian Papers*, vol. 10, pp. 76 – 113. [in Bulgarian] ISSN: 2449-8297.
- WIERZBICKA, A., 2010. On Emotions and on Definitions: A Response to Izard. *Emotion Review*, vol. 2, no. 4, pp. 379 – 380. ISSN 1754-0739.
- WIERZBICKA, A., 2010. On Emotions and on Definitions: A Response to Izard. *Emotion Review*, vol. 2, no. 4, pp. 379 – 380. ISSN 1754-0739.
- WIERZBICKA, A., 1999. *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-59042-6.
- WIERZBICKA, A., 1999. *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0-521-59042-6.

ON EMOTIONAL STATES AND THEIR SYNTACTIC REPRESENTATION

Abstract. The study focuses on the analyses of syntactic structure of some predicates and state predicatives denoting positive emotion: *veselya* (to make someone happy, in a good moon), *veselya se* (to frolic, to party), *vessel sam* (to be happy), *veselo (mi) e* (to be in a good mood), *veselba e* (it is fun). Our aim is to provide a syntactic model representing argument structure of predicates and predicatives from this thematic group. The syntactic realization of arguments, semantic role hierarchy, and specifics concerning the referentiality of the nominal phrases in argument position are examined. The analyses show differences both in the semantic structure of predicates and predicatives and in the syntactic realization of their arguments. In contrast to other emotional predicates, *veselya* and *veselya se* have only nominal phrases as complements. While the analyzed verbs represent causative and dynamic predicates, respectively, the predicatives *vessel*, *vesselo* denote emotional states. Nominal phrases, as well as complement clauses can be used in complement positions. In this respect, the syntactic realization of predicatives is similar to the one of other emotional state predicatives, such as *radosten sam* (to be happy), *radostno (mi) e* (it is rejoicing).

Keywords: positive emotions, emotives, argument structure, experiencer, Bulgarian

✉ **Prof. Dr. Yovka Tisheva**

ORCID iD: 0000-0001-5586-9457

Sofia University

15, Tsar Osvoboditel blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: tisheva@uni-sofia.bg

✉ **Dr. Marina Dzhonova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0001-7336-5674

Sofia University

15, Tsar Osvoboditel blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: djonova@slav.uni-sofia.bg